

Katastrofer genfortalt

Et teksthistorisk studium af guden Thor

Af:

Anna Kathrine Sørensen

Historie

ABSTRACT: This textual study examines the relationship between the Norse god Thor and natural disasters. This study focuses particularly on the interpretation of natural disasters in medieval saga literature as well as relevant runic iconography. Here, a correlation will be drawn between Thor as a protective entity or the cause of natural disasters, through Heathenry. This includes parallels to the worship of saints and the rituals relating to this practice. This text study aims to map out how medieval Scandinavians interpreted fear and risk through abstract thought and creative writing, as well as how they internalised these feelings during a period in which people were adjusting to a new normal after a natural disaster occurred.

NØGLEORD: Thor, nordisk mytologi, naturkatastrofer, kreativitet, sagalitteratur, frygt, følelser, helgendyrkelse.

Thor som katastrofens forudsætning

Torden har altid buldret, lynene har altid flænset himlen, og havets bølger har altid rejst sig med voldsom kraft. Hvorfra kommer disse glimt, denne stormende vind, disse brusende bølger? Spørgsmål som disse har til alle tider optaget mennesker. Naturkatastrofer påvirker os voldsomt og kan få fatale konsekvenser. Derfor forsøger vi at kontrollere dem: vi bygger diger, dræner jorde, ændrer landskaber gennem landbrugsarbejde, og i dag står vi over for de menneskeskabte klimaforandringer. Men først og fremmest prøver vi at forstå.

At forstå naturens katastrofale kræfter er ikke blot en praktisk, men også en følelsesmæssig nødvendighed. For at håndtere frygten og give mening til det uforklarlige skaber mennesker fortællinger, hvor naturen personificeres, beherskes eller forhandles med. I middelalderens litteratur og mytologi træder disse kræfter frem som overnaturlige væsener og guddomme, blandt dem især Thor.

Thor er i den norrøne tradition den gud, der oftest forbindes med vejr, hav og rejse. Særligt sørejsen var central i middelalderens Skandinavien (Perkins 2001), men også forbundet med stor fare. I denne usikre bevægelse mellem liv og død, transport og undergang, indtager Thor en dobbeltrolle: han kan beskytte mennesket mod naturens kræfter, men han kan også selv være den, der fremkalder katastrofen.

Det er denne spænding, artiklen vil undersøge: hvordan middelalderens forestillinger om naturkatastrofer blev formet gennem mytologiens og religionens fortolkninger. Hypotesen er, at både magi og religion må forstås som kulturelle strategier til at indfange og bearbejde verdens uforudsigelighed. I middelalderens Skandinavien tog dette form gennem fortællinger om guder, som Thor, og gennem helgendyrkelse, der skulle afværge katastrofer. Dermed åbnes et indblik i en verdensopfattelse, hvor den naturlige og den overnaturlige orden ikke var adskilte størrelser, men indvævet i hinanden.

Magiens verden

For os i dag kan magien i middelalderens tekster fremstå barnlig, utroværdig eller decideret fantasifuld. Mange sagaer er da også blevet læst som urealistiske og historisk utroværdige fortællinger (Lassen, 2017), hvorfra vi ikke kan udlede et positivistisk svar. Men et sådant krav er i sig selv ikke nødvendigt. Den fantastiske fortælling har sit udspring i forfatterens møde og fortolkning af verden. Magien var en del af middelalderens virkelighed, et fænomen, som mennesker aktivt forholdt sig til. Den udgjorde et komplekst felt, hvor videnskab, religion og overnaturlige kræfter indgik i samme forståelseshorisont (Kieckhefer 2021). Netop denne kompleksitet viser, hvordan samtiden opfattede og beskrev magiens rolle i litteraturen.

De islandske sagaer er et tydeligt eksempel herpå. Magien og hedenskaben fungerer i sagaerne som litterære greb til at bearbejde og forholde sig til Islands ikke-kristne fortid (Kieckhefer 2021). Beskrivelserne af magi i f.eks. *Flóamanna saga*¹ giver indblik i, hvordan forfatteren har forstået naturfænomener, overnaturlige kræfter og sociale konflikter i det islandske samfund. Som Richard Kieckhefer har fremhævet, var magien i sagaerne en del af den farvelægning, hvormed forfatterne malede deres billede af verden:

Magic they [the sagas] depicted was part of the shading they used in painting this canvas [Kieckhefer, 2021].

Flóamanna saga er vanskelig at tidsfæste, men menes nedskrevet i den senere middelalder, omkring 1290–1330 (Lassen 2017). Sagaen er ikke bevaret i sin helhed, men findes i to redaktioner, en kort og en lang, hvor den lange oftest anses for at være tættest på originalen. Det er denne redaktion, der står som primær kilde for nærværende artikel. Her træder Thor frem som antagonist: en dæmonisk skikkelse, der forfølger hovedkarakteren Torgils. I dette værk bliver Thor fremstillet som en direkte katastrofal kraft.

¹ Jeg har anvendt to versioner af *Flóamanna saga*: dels den danske oversættelse i Annette Lassen (red.) 2018 (Flomændenes saga i Grettis saga m.fl.), dels den normaliserede oldislandske tekst i *Harðar saga* (Íslenzk fornrit 13, 1991). Hvor intet andet er angivet, er oversættelser fra oldislandsk til dansk mine egne.

Den naturlige katastrofe

Når vi i dag tænder for fjernsynet, møder vi katastrofer i mange former, i nyhedsudsendelser eller som underholdning i katastrofefilm. Denne fascination er ikke fjern fra middelalderens litteratur, hvor katastrofen ligeledes fungerer som omdrejningspunkt. Katastrofens væsen er netop, at den påvirker mennesket; uden menneskelig erfaring og fortolkning ville den blot være en naturlig tilstand (Gerrard et al. 2021).

I dag forbindes Thor sjældent med katastrofe. For de fleste er han snarere den humoristiske og relaterbare helt fra Marvels filmunivers. Dette billede er ikke helt ulig enkelte af de bevarede myter, hvor Thor fremstilles som både komisk og mindre intelligent end de øvrige guder. Men mytologien rummer også en anden Thor: den katastrofale kraft personificeret i lyn og torden, og især hans indvirkning på vind og vand, elementer, som i middelalderens Skandinavien var både uundværlige og farlige.

Thor er vanskelig at forstå som guddom, da kilderne til vikingetidens og jernalderens forestillinger er fragmentariske og formidlet gennem senere genfortællinger. Ikke desto mindre fremtræder Thor i bestemte konstellationer: som hersker over vind, vand og rejse. I litteraturen træder derfor to figurer frem – Thor som katastrofens ophav, og Thor som den, der beskytter imod den.

Den katastrofale Thor

I Flóamanna saga fremstilles Thor som en hedensk dæmon og selve den katastrofale kraft. Hovedpersonen Torgils drager ud på en farefuld rejse, hvor han gentagne gange forfølges af en ondskabsfuld Thor, med fatale konsekvenser. Sagaen portrætterer Torgils som den første islænder, der konverterer til kristendommen: ”og holdt sin tro godt” (Harðar saga 1991: 247). Netop hans tro bliver det centrale for hele fortællingen, da Torgils beviser sin religiøse fromhed ved at stå imod Thors, og dermed djævelens, fristelser (Lassen 2019).

Den første store prøvelse finder sted i en drøm, hvor Thor vredt konfronterer Torgils og kræver, at han vender tilbage til sin gamle tro. Før sin kristning havde Torgils ofret kvæg til Thor, og guden truer med straf, hvis han ikke genoptager offerpraksissen. Torgils afviser ham med ordene: ”Gud vil

hjælpe mig, og jeg er kun glad for, at vores fællesskab er brudt” (Harðar saga 1991: 321). Bruddet markerer et centralt øjeblik, hvor Thor træder frem som djævelens afstøbning.

Sagaen viser, hvordan Thor gennem sin djævelskhed forårsager katastrofer, dog ikke i overnaturlig forstand, men gennem naturens kræfter. Vindens og vejrets usikkerhed er her det primære motiv. Sørejser var en uundgåelig og farlig del af middelalderens skandinaviske liv, og vejret kunne være forskellen på overlevelse og død (Perkins 2001: 9). I sagaen personificeres disse kræfter af Thor: ”Torgils venter på bør og drømmer, at en stor rødkægget mand kommer til ham og siger: ’Du har til hensigt at tage på en rejse, men den skal blive svær’” (Lassen 2018: 321).

I en anden drøm føres Torgils til en klippekant midt i en storm, hvor Thor tilbyder ham beskyttelse mod vejrets rasen, hvis han genoptager sin tro. Torgils afslår og påkalder den kristne Gud: ”Min rejse må gå, som almægtige Gud vil” (Harðar saga 1991: 278). Her bliver det tydeligt, at vejret, storm, og vind, ikke blot er naturfænomener, men tolkes som resultatet af guddommelige kræfter.

Drømmene fungerer som et parallelt univers, hvor Torgils fysisk møder Thor. Som det fortælles:

Igen viste Tor sig for Torgils i drømmen [...] Tor truede med at gøre det af med hans kreaturer. Torgils sagde at det var han ligeglad med. Den næste nat døde en gammel okse [...] den følgende nat vågede han selv ude hos sine stude, og da han kom hjem om morgenen, var han blå over det meste af kroppen. Folk er sikre på, at han og Tor må have truffet hinanden [Lassen 2018: 322].

Drømmene giver både adgang til den overnaturlige verden og profetisk indsigt i fremtiden (Lassen 2018: 331).

Trods varslerne vælger Torgils at fortsætte rejsen. Snart driver skibet vindstille rundt uden mad og vand (Harðar saga 1991: 280). I en drøm spotter Thor: ”Gik rejsen ikke, som jeg havde gættet? [...] Din situation kan dig stadig forbedres, hvis du vil slutte dig til mig” (Harðar saga 1991: 280). Nogle af mændene foreslår at blote til Thor for vind, men Torgils truer med straf, hvis de fornægter Gud. Thor viser sig igen i en drøm og anklager Torgils: ”Det viste igen, hvordan du er mod mig da mændene ville underkaste sig mig. [...] du kan stadig komme i havn om syv nætter, hvis du slutter dig til mig” (Lassen 2018: 324).

Torgils afviser endnu en gang, selvom det betyder fortsat lidelse. Thor kræver til gengæld ”det tilbage, som er mit” – koen, Torgils engang havde viet til ham. Først da Torgils smider koen overbord, slipper katastrofen (Lassen 2018: 325). Dette offer viser, hvordan kampen mellem kristendom og hedenskab konkret skrives ind i naturens kræfter.

Undervejs viser Torgils sit lederskab gennem askese og selvbeherskelse, fx når han nægter at fråse med maden i Grønland eller afslår at drikke en blanding af urin og saltvand, selv i desperation, men i stedet beder en bøn over vandet (Lassen 2018: 327, 333). Først da en ond falkeunge, muligvis en skikkelse af Thor, forsvinder, letter rejsen: ”Nu har den fugl endelig forladt os [...] og det er selveste Gud, som vi tror på, som har hjulpet os” (Lassen 2018: 333).

Her viser sagaen, at årsagen til, at Torgils og hans mænd overlever, er hans fromhed og kristne tro (Lassen 2019). Katastrofen fortolkes ikke alene som naturens voldsomhed, men som ondskab legemliggjort i Thor. Ondskaben er dermed selve katastrofen, socialt defineret, men forankret i naturfænomener.

Flóamanna saga er ikke en historisk beretning om middelalderlige hændelser. Men hvis man anerkender, at magi og overnaturlige kræfter var reelle elementer i middelalderens mentalitet, ændres forståelsen af katastrofer. Katastrofen er ikke kun vinden, men også de dæmoniske kræfter, som manipulerer naturen. Som Richard Kieckhefer påpeger, er middelalderens litteratur ofte en fortolket version af menneskers hverdag (Kieckhefer 2021). Her fungerer Thor som selve personificeringen af den katastrofale kraft. Som Annette Lassen pointerer: ”Þór, one should keep in mind, is only one of a great variety of manifestations that the devil can assume” (Lassen 2019: 318). Thor repræsenterer således både naturens voldsomhed og den djævelske ondskab, og Flóamanna saga viser, hvordan hedenskab og kristendom kæmpede om at definere katastrofen.

Hedenskab, helgenkult og katastrofens fortolkning

Selve Thor-figurens hedenskab påkaldes igen og igen i forlængelse af de ulykker, Torgils og hans mandskab udsættes for. I Flóamanna saga fungerer magi og hedenskab som måder at forholde sig til Islands ikke-kristne fortid på; den måde de beskrives på, giver indblik i forfatterens forståelse af

natur, overnaturlige fænomener og social ustabilitet. Som Kieckhefer bemærker: “Magic they [the sagas] depicted was part of the shading they used in painting this canvas” (Kieckhefer 2021: 32).

Årsagerne til middelalderens katastrofer var ikke altid bundet til hedenskab, men når årsagen var mindre begribelig, søgte man forklaring og beskyttelse (Standley 2021). Helgener havde her specifikke funktioner, f.eks. Sankt Nikolaus som beskytter mod storme (Standley 2021).

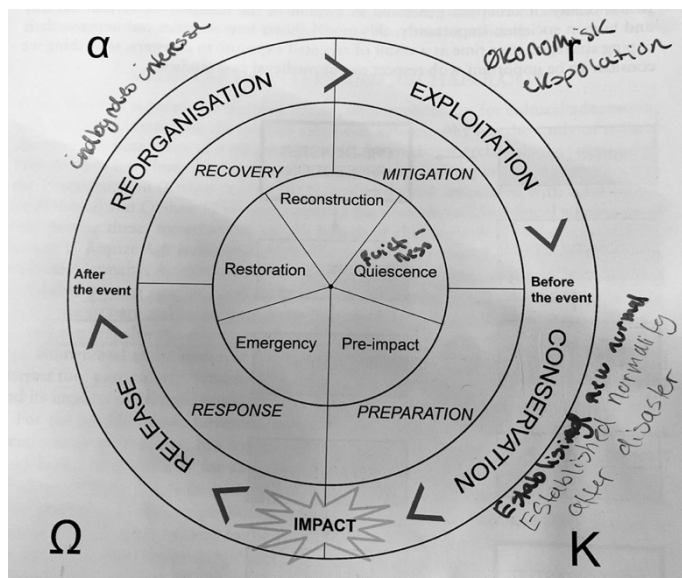
For at forstå, hvordan samfund bearbejder katastrofer, kan økologerne L. Gunderson og C. S. Hollings model inddrages. I ”konserveringsfasen” (K) bearbejdes det skete, både fysiske spor i landskab/by og psykologiske traumer. Her opstår fortællinger om årsag og værn: at håndtere katastrofer indebærer fortolkning af risiko, usikkerhed og ”det uforventelige” (Dahlberg 2017). Flóamanna saga eksemplificerer dette: katastroferne forklares ved overnaturlige kræfter, mens beskyttelsen kommer gennem Torgils’ kristne religiøsitet. Sammenlignes dette med helgenritualer, der skulle afværge ulykker, tegnes et billede af, hvordan man i K-fasen fortolkede katastrofer gennem religion.

Et understadie i K-fasen er *preparation* – forberedelsen. En praktisk måde at forberede sig på var påkaldelse af helgener eller den Hellige Familie gennem kirkegang, bøn og pilgrimsrejser (Standley 2021). En bøn i *Visdoms spejl*² fastslår:

Jesus, Sankt Maria, Sankt Anna, Sankt Sebastian, Sankt Sylvester, Sankt Martin, Sankt Adrian, Sankt Nicolaus, Sankt Christoffer, Sankt Rochus, Sankt Bernard, Sankt Anthonius. Disse navne skal man hver dag bede til ... at de bevarer dig den dag og nat fra den plage som er pesten og brat død og af alt andet ondt... [Middelalderens danske bønnebøger: Bønnebog [AM 75 8°], *Visdoms spejl* 1946: 442].

² *Middelalderens danske bønnebøger* er en kildesamling i fem bind med normaliserede middelalderlige bønnetekster, udgivet af Gyldendal i perioden 1945-1963 med Karl Martin Nielsen som redaktør. *Visdoms spejl* findes i bind 3.

I en anden bøn beskrives et apotropæisk ritual mod pest, hvor man påkalder helgener, tænder lys, “måler huset omkring”, snor en tråd til en “kringle” og hænger den for Jomfru Maria (Visdoms spejl 1946: 369). Bønnen kobler fysiske handlinger til en fortolkning af pestens fremtræden, enten som forberedelse/værn eller som antidot under selve udbruddet. Hverdagsgenstande tillægges rituel funktion. Sådan bliver “kringlen” et konkret middel til at håndtere frygt og beskytte sig fortolkende (Standley 2021).

Figur 1 Holling og Gunderson "Disaster Cycle" her fremstillet af Peter J. Brown.

Dette kan sammenholdes med Flóamanna saga hvor hedenskab og den ondskab, Thor repræsenterer, fungerer som et narrativ om beskyttelse og forklaring på naturens katastrofale indgriben i den materielle verden, mens troen på den kristne Gud, synlig i Torgils' askese og lederskab, er den afværgende kraft. Bønner, helgener og hedenskab er dermed udtryk for en fortolkende praksis omkring frygt og årsager til naturkatastrofer.

Middelalderens forhold til hedenskab er komplekst: nærværende artikel anvender derfor en forenklet, men funktionel definition inspireret af John Marenbon, hvor Hedenskab defineres i relation til kristne doktriner (Marenbon 2015). Dyrkelsen af “afguder” som Thor forklares i en kristen ramme, hvilket ses hos Saxo³ Grammaticus' Danmarks krønike:

³ Saxo Grammaticus' *Gesta Danorum* er oprindeligt skrevet på latin, men foreligger i flere senere danske oversættelser. I denne artikel anvendes Fr. Winkel Horns oversættelse (1898), genudgivet i 1985.

[...] Thor og Odin [...] forstod at lave øjenforblindelse [...] og begyndte at gøre Krav paa guddommelig Rang [...] de hildede i den taabeligste Lettroenheds Garn [Saxo, 1985: 224].

Saxo udtrykker et kristent verdensbillede, hvor "afguder" er bedragere, der forleder de enfoldige. I middelalderen sås ofte en tendens til at klassificere nordiske guder gennem klassiske analogier (Thor - Jupiter/Zeus, Odin - Merkur), men hos Saxo passer genealogierne ikke problemfrit, da Merkur er søn af Jupiter og Thor søn af Odin (Saxo 1985: 224). Uoverensstemmelserne afspejler ikke uvidenhed, men et kristent fortolkningsprojekt, hvor førkristne fortællinger rubriceres som usande bedragerier og som misforståelser af den ene sande religion (Lassen 2011).

Flóamanna saga, Visdoms spejl og Saxos Danmarks krønike giver tilsammen et indblik i, hvordan middelalderen forholdt sig til hedenskab og de problemer, det medførte. Disse tekster dokumenterer, hvordan man forberedte sig og konserverede en ny normal efter katastrofen, ikke ved naturvidenskabelig kausalitet alene, men gennem fortolkning: hedenskab i skikkelse af Thor, helgenkultens værn og kristen bøn som praktisk teologi. At skabe et "fantastisk" univers genspejler forfatternes verden: magi og naturkatastrofer forstås i sammenvævning. Således bliver fantasien en del af konserveringsperioden efter vendepunktet, fordi den muliggør abstrakt tænkevirksomhed og mental håndtering. Om afguderne "findes" er sekundært (Marenbon 2015): afgørende er fortolkningsevnen, hvormed man bearbejdede ondskab og katastrofale vendepunkter i middelalderen.

Thor mod kaos

Thorfiguren optræder ikke kun som katastrofens årsag, men også som dens modstander. I sagalitteraturen og skjaldedigtene beskrives han ofte som menneskenes beskytter, der med hammeren Mjølner bekæmper kaotiske væsner som jætter og monstre. Vrede og styrke er gennemgående karakteristika ved figuren (Lindow 2020).

I eddadigtet Hymiskviða udfordres Thor til at fange sin egen mad og tager derfor på fisketur med jætten Hymer. Her møder han Midgårdsormen, symbol på verdens kaos og gudernes fjende. Thor omtales som "folks beskytter" (Stavnem 2020: 161), mens Midgårdsormen betegnes som "guders

”fjende” (Stavnem 2020: 162). Kontrasten mellem beskytter og fjende tydeliggøres gennem kenningerne. Thor fanger ormen med et oksehoved som agn og slår den med Mjølner, hvilket beskrives i kosmiske billeder: ”Stentrolde skingred, klippegrunden sprak, den ældgamle jord skælved” (Stavnem 2020: 162). Handlingen fremstilles som en kosmisk kamp, hvis konsekvenser truer verdensordenen. John Lindow understreger netop den kosmiske dimension:

The cosmic nature of the entire episode [...] is set explicitly in nature in the reaction of wolves, stony grounds in the ancient earth itself [Lindow 2020: 1067].

Thor associeres hyppigt med naturens kræfter, især vand, vind og rejse (Wills 2017) en forbindelse, der også fremgår af Flóamanna saga. I Snorris Edda⁴ udvides fortællingen om fisketuren. Her ror Thor energisk længere ud, trods Hymers advarsler om Midgårdsormen. Thor bruger al sin styrke til at trække ormen op og sætter fødderne så hårdt i bådens bund, at han bryder igennem: ”Han trådte gennem båden med begge ben og stemte mod havbunden” (Snorri et al. 2014: 79). Denne ikoniske detalje findes ikke i Hymiskviða, men den er bevaret i billedkunsten – bl.a. på Hørdumstenen (Thy, Danmark) og Altunastenen (Uppland, Sverige).

På Hørdumstenen ses Thor med fiskeline og fod igennem båden; en anden figur skærer linen over, som i Snorris version (Snorri et al. 2014: 79). På Altunastenen holder figuren en hammer i højre hånd og en fiskeline i venstre, mens et slangemotiv antyder Midgårdsormen. Altunastenen dateres til det tidlige 1000-tal, Hørdumstenen til senere (Kopár 2012). På trods af forskelle i tid og sted vidner de begge om samme ledemotiv: fisketuren, mødet mellem gud og kaos, hammeren, foden gennem båden og rejsen over vand, elementer, der også kendes fra Flóamanna saga. Thor fremstår her som den, der holder kosmisk balance (Kopár 2012).

Vandets farlighed og nødvendighed i Skandinavien understøtter Thors rolle. Tarrin Wills’ undersøgelser af navnesteder og broer viser, at Thor ofte associeres med overgang og rejse, særligt i Småland, hvor der er en tydelig korrelation mellem brobyggeri og Thornavne (Wills 2017). Thor har sandsynligvis været påkaldt som beskytter under rejser over vand.

⁴ Snorri Sturlunsons *Edda* er en oldislandsk prosatekst fra ca. 1220, der behandler nordisk mytologi og skjaldekunst. Værket foreligger i flere danske oversættelser. I denne artikel anvendes udgaven fra 2014, oversat af Rolf Stavnem.

Runesten vidner også om Thor som beskyttende kraft. Sønder Kirkebysten bærer indskriften: "Sasser satte denne sten efter Asgot, sin bror, han døde på Gotland. Thor vie disse runer." Beskyttelsesformlen er skrevet i binderuner, adskilt fra hovedteksten, hvilket antyder en særlig rituel funktion (Lindow 2020). Stenen kan tolkes som en førkristen påkaldelse, men enkelte forskere har argumenteret for, at den imiterer kristne formler, hvor Thor snarere erstatter Kristus (Sawyer, 2000). Birgit Sawyer konkluderer dog forsigtigt: "It seems safer to regard them either as pagan or as reflecting uncertainty during a transitional period" (Sawyer 2000: 128).

Thor-motiverne er bemærkelsesværdigt konsekvente på tværs af kilder: han er tæt forbundet med vand, rejse og kampen mod kaos. Uanset om han fremstilles som katastrofens ophav eller dens beskytter, er han den figur, der kontrollerer naturens kræfter. Dette gennemgående mønster i både ikonografi og litteratur tyder på, at Thor havde en central rolle i den middelalderlige forståelse af naturens farer og katastrofer.

Figur 2 Hørdumsstenen: Thors fod igennem bunden af båden med fiskeline. Dog er Midgårdsormen ikke bevaret særligt.

Figur 4 Altunastenen fra Uppland Sverige. Foto: Lundberg, Bengt A. Rune database:
<https://app.raa.se/open/runor/inscription?id=e4d517-7524-43e2-97dd-2fee2a4da84d>

Figur 3 Sønder Kirkeby-stenen, hvor vieformlen ses under skibsikonet - separat fra hovedskrift og ikon.
Foto: <https://samlinger.natmus.dk/dmr/asset/189161>

Katastrofer genfortalt

Der er noget grundlæggende menneskeligt i ønsket om at forstå, bearbejde og til tider bebrejde naturkatastrofer. Derfor er det næppe overraskende, at vi også i dag fortolker risici og frygt gennem fortællinger, fra nyhedsreportager til katastrofefilm. Middelalderens litterære univers gjorde det samme: gennem mytologiske væsener som Thor og Midgårdsormen samt gennem religiøse ritualer, der skulle beskytte mod naturkatastrofer og sygdomme som pesten.

Middelalderens skønlitteratur og rituelle praksisser skal forstås som fortolkninger af naturens destruktive kræfter. Disse blev manifesteret i hedenske guder som Thor og senere genfortolket i kristne rammer. I bearbejdelsen af katastrofer, i eftermælet af frygt og lidelse, skabte man abstrakte narrativer, hvor guder, helgener og dæmoniske kræfter forklarede det uforståelige.

To fremstillinger af Thor går igen på tværs af kilderne: som beskytter og som årsag til katastrofen. I både førkristne og kristne kontekster optræder gennemgående motiver – vand, vind og rejse, hvor Thor havde særlig betydning. Det ses i Flóamanna saga, i Hymiskviða og Snorris Edda, i runestensikonografi og i navnesteder forbundet med broer og overgangssteder. Disse stærke ledemotiver viser, at Thor havde en særlig funktion i menneskers forståelse af naturens kræfter. Samtidig må det erkendes, at kilderne ikke giver tydelig evidens for, hvordan Thor blev dyrket i en religiøs praksis, hvilket gør det vanskeligt at drage sikre konklusioner om hans kultiske rolle.

Hvad kan vi da bruge disse Thorfigurer til? De giver os et indblik i, hvordan mennesker i middelalderen bearbejdede katastrofer gennem religiøsitet, fantasi og abstrakt tænkning. Samtidig minder de os om, at frygten for den uforudsigelige fremtid ikke er et nyt fænomen, men en del af en længere menneskelig tradition for at søge mening i kaos.

Litteraturliste

- Dahlberg, Rasmus. 2017: *From Risk to Resilience: Challenging Predictability in Contemporary Disaster and Emergency Management Thinking*. Københavns Universitet.
https://research.fak.dk/esploro/outputs/doctoral_external/From-Risk-to-Resilience-Challenging-Predictability/991816068103741#detaljer
- Gerrard, Christopher M.; Paolo Forlin, Peter J. Brown, (red.) 2021: *Waiting for the End of the World: New Perspectives on Natural Disasters in Medieval Europe*. The society of medieval archaeology monographs. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003023449>
- Kieckhefer, Richard 2021: *Magic in the Middle Ages*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/9781108859721>
- Kopár, Lilla 2012: *Gods and Settlers: The Iconography of Norse Mythology in Anglo-Scandinavian Sculpture*. Brepols. <https://doi.org/10.1484/M.SEM-EB.5.106277>
- Lassen, Annette 2011: *Odin på kristent pergament: en teksthistorisk studie*. Museum Tusulanums Forlag.
- Lassen, Annette 2017: *Islandingsagaernes verden*. Gyldendal.
- Lassen, Annette 2019: “Perseverance and Purity in Flóamanna Saga”. *The Journal of English and Germanic Philology*, 118 (3), s. 313–328. <https://doi.org/10.5406/jenglgermphil.118.3.0313>.
- Lindow, John 2020: *The Pre-Christian Religions of the North: History and Structures*. Brepols.
- Marenbon, John 2015: *Pagans and Philosophers: The Problem of Paganism from Augustine to Leibniz*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1h4mhj6>
- Perkins, Richard 2001: *Thor the Wind-Raiser and the Eyrarland Image*. Viking Society for Northern Research.
- Standley, Eleanor R. 2021: “Fear, Matter and Miracles: Personal Protection and Coping with Disasters through Material Culture C12–1600”. I: *Waiting for the End of the World: New Perspectives on Natural Disasters in Medieval Europe*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003023449>
- Sawyer, Birgit 2000: *The Viking-Age Rune-Stones: Custom and Commemoration in Early Medieval Scandinavia*. Oxford University Press.
- Stavnem, Rolf (red.) 2020: *Den poetiske Edda*. U Press.

- Wills, Tarrin 2017: “Die Faszination des Verborgenen und seine Entschlüsselung – Rādi sa kunni”. I: Jana Krüger m.fl. (red.): *Beiträge zur Runologie, skandinavistischen Mediävistik und germanischen Sprachwissenschaft*. De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110548136-029>